ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA: PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE

Tatiana DIACONU, *dr., lect. univ.*
Universitatea de Stat din Moldova
Orcid ID: 0000-0003-0423-9257

CZU: 331.5:378.3:005(478)
DOI: 10.5281/zenodo.6670191

Abstract

One of the key challenges facing the higher education system in the Republic of Moldova today is the relatively low number of students in universities. Statistics show that the number of students has decreased considerably over the last 15 years by about 53,19% overall, and for those enrolled by about 37,74%, also causing a shortage of students in the most vulnerable specialties, such as chemistry and mathematics, which subsequently had serious consequences on the labour market. Therefore, the shortage of students was and is caused by the phenomenon of students emigrating to other foreign countries. The main factors behind the decision of students to emigrate from the Republic of Moldova are: low salaries and lack of jobs, poor quality of life or the futility of establishing a desired career, etc.

Keywords: *higher education, student, management, labor market, emigration.*

Introducere

Sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, este pilonul esențial în formarea de capialul uman, cercetare, dezvoltare și inovare, ce are drept obiectiv oferirea abilităților necesare absolvenților, pentru a corespunde cerințelor și necesităților pieței muncii. Însă, în contextul actual, șistemul de învățământ superior parcurge o perioadă extrem de dificilă, fiind grav afectat de diverse provocări. Iar una din una dintre provocările cheie cu care se confruntă astăzi învățământul superior din Republica Moldova, este numărul relativ scăzut de studenți în universități. Statisticile relevă că, numărul stuenților s-a redus considerabil în ultimii 15 ani, ceea ce a provocat un deficit de specialiști în multe domenii de pe piața muncii.

Prin urmare, deficitul de studenți, a fost și este cauzat de fenomenul studenților care emigrează în alte țări străine. Iar, principalii factori care stau la baza deciziei studenților de a emigra din Republica Moldova sunt: salariile mici și lipsa locurilor de muncă, calitatea proastă a vieții sau inutilitatea stabilirii unei cariere dorite sau competitivitatea universităților străine comparativ cu instituțiile noastre de învățământ superior etc.

Material și metodă

În vederea realizării prezentei lucrări au fost utilizate următoarele metode: comparația în timp, siteza unor lucrări domeniului cercetat, generalizarea, deducția, formularea de raționamente, concluzii. Studiul se realizează şi în baza datelor Biroului Naţional de Statistică selectate şi prelucrate de autor şi a altor publicaţii care au servit drept surse informaţionale specifice temei cercetate.

Rezultate și discuții

Una dintre provocările cheie cu care se confruntă universitățile din Moldova în realizarea misiunii academice (cercetare, predare și transfer de cunoștințe), sociale și economice este asigurarea unui influx constant de potențiali studenți [3]. Aceasta este mai mult decât o simplă provocare. Este o condiție necesară pentru supraviețuirea lor pe termen lung. „Epoca de aur”, când învățământului universitar nu ducea lipsă de potențiali studenți, a trecut, în prezent, universitățile moldovenești luptând mai mult ca niciodată pentru a atrage potențiali candidați de pe băncile școlilor. Lipsa candidaților la studii universitare este resimțită deosebit de acut având în vedere infrastructura instituțională supradimensionată care

nu s-a redus în același ritm comparativ cu diminuarea numărului de studenți înmatriculați. [3 p.5]

Tabelul 1. Evoluția instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova

Indicatori	2005/06	2010/11	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Numărul de instituții	**35**	**33**	**31**	**30**	**29**	**29**	**27**	**24**
instituții publice	18	19	19	19	19	19	18	16
alte	17	14	12	11	10	10	9	8
Numărul de studenți înmatriculați	**34 553**	**27 895**	**24 617**	**22 144**	**18 926**	**18 940**	**19 413**	**21 514**
instituții publice	29 154	23 128	20 939	18 990	16 459	15 858	16 599	18 143
alte	5 399	4 767	3 678	3 154	2 467	3 082	2 814	3 371
Numărul total de studenți	**126 132**	**107 813**	**81 669**	**74 726**	**65 543**	**60 608**	**56 840**	**59 033**
instituții publice	104 426	88 791	66 938	62 108	55 341	50 620	47 745	49 549
alte	21 706	19 022	14 731	12 618	10 202	9 988	9 095	9 484
Numărul de absolvenți	**17 415**	**28 408**	**23 630**	**21 886**	**19 943**	**18 142**	**16 266**	**14 650**
instituții publice	13 249	22 370	18 867	17 632	16 228	14 945	13 267	12 108
alte	4 166	6 038	4 763	4 254	3 715	3 197	2 999	2 542

Sursa: Educația în Republica Moldova: Publicație statistică, anii 2005-2020

Datele tabelului de mai sus relevă că, în ultimii 15 ani, atât numărul de instituții de învățământ superior, cât și numărul studenților au scăzut constant. Dacă în anul universitar 2005/06, numărul total de studenți constituia 126 132, atunci în anul 2020/21, numărul studenților s-a redus în medie de două ori. Această tendință se atestă și asupra numărului de studenți înmatriculați, care este mai mic în anul 2020/21 cu 13039 studenți, în raport cu anul 2005/06. Intervenția factorului demografic a amplificat criza studenților în învățământul superior, și a afectat enorm și numărul acestora, ajungând în prezent până la 24 de instituții de învățământ superior în Republica Moldova.

Pe fundalul scăderii numărului de studenți, a fost elaborat un studiu al Uniunii Europene în urmă cu cinci ani, unde se menționa că numărul optim de universități în Republica Moldova ar fi de șase. Un alt studiu recent, efectuat de Fundația „Friedrich Ebert”, în care se face o analiză detaliată a situației în sistemul universitar, sugerează că pe fonul scăderii continue a numărului de studenți, ar fi bine ca universitățile să se grupeze și să rămână în număr de patru instituții specializate puternice, în care să se investească banii pentru reformă. Totuși, în urma studiilor efectuate Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, optează pentru varianta de 9 instituții universitare [6].

Însă în mediul universitar, părerile la acest capitol rămân a fi împărțite, unde unii consideră că reducerea acestora ar conduce la creșterea calității serviciilor prestate de instituții, iar alții dimpotrivă, numărul mare al acestora ar contribuii la creșterea competitivătății și calității programelor de studii [6].

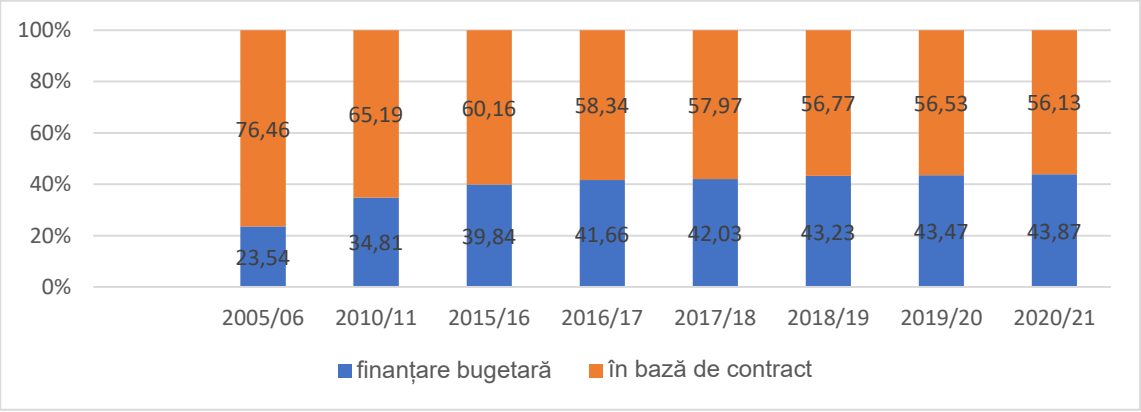

Figura 1. Evoluția studenților instituțiilor de învățământ superior publice după forma de finanțare
Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS

După cum se ilustrează în figura nr. 1, pe parcursul perioadei analizate, în anii academici 2005/06-2020/21, numărul studenților în instituțiile de învățământ superior după forma de finanțare, întregistrează o tendință de reducere a cereri la studii superioare în bază de contract, de la 76,46% până la 56,13%. Totuși, în urma reformelor elaborate de guvern, observăm și o implicare mai intensă a statului în învățământul superior, prin alocarea unui număr tot mai mare a locurilor finanțate de la bugetul de stat. Astfel, ponderea solicitanților pentru locurile bugetare în anul universitar 2020/21, s-a majorat cu circa 20,33 p.p., comparativ cu anul academic 2005/06. De asememenea, menționăm că, dat fiind faptul că numărul de studenți s-a diminuat, costurile pentru un student sunt într-o continuă creștere. Cheltuielile medii pe an la un student, pentru anul 2020, constituia 47,5 mii lei, comparativ cu anul 2006 când acestea alătuiau 4 714 lei [1, 5].

Tabelul 2. Studenţii şi absolvenții instituţiilor de învăţământ superior după programul de studii

Anii	Studii superioare de licenţă (ciclul I)			Studii superioare de master (ciclul II)			Studii superioare integrate (inclusiv, medicale şi farmaceutice)		
	Numărul de studenţi înmatriculaţi	Numărul total de studenți	Numărul de absolvenţi	Numărul de studenţi înmatriculaţi	Numărul total de studenți	Numărul de absolvenţi	Numărul de studenţi înmatriculaţi	Numărul total de studenți	Numărul de absolvenţi
2005/06	33743	40408	16975	0	0	0	810	3423	440
2010/11	20 215	89 962	23 264	6 745	12473	4536	935	5 378	608
2015/16	16 859	62 809	17 073	6 934	14 272	5 802	824	4 588	755
2016/17	14 589	56 570	15 141	6 732	13 639	6 000	823	4 517	745
2017/18	12 522	49 112	13 421	5 629	12 074	5 744	775	4 357	778
2018/19	12 633	45 466	11 952	5 453	10 947	5 399	854	4 195	791
2019/20	12 713	41 771	10 763	5 821	10 968	4 754	879	4 101	749
2020/21	14 530	43 257	9 437	5 967	11 504	4 529	1 017	4 272	684

Sursa: Educaţia în Republica Moldova: Publicaţie statistică, anii 2005-2020

La începutul anului de studii 2020/21, numărul de studenți la studii superioare de licență (ciclul I) și master (ciclul II), dar și studii integrate era de 59 033 persoane, în descreștere cu 48780 persoane, față de anul 2010/11. Numărul de studenți la ciclul I- licență a constituit 43 257 st. (cu 46 705 st., sau 52% mai puțin față de anul de studii 2010/11), iar cifra celor care s-au înscris la licență, a scăzut cu circa 19 213, comparativ cu anul 2005/06 și, cu 5 685 studenți, față de anul 2010/11. Implementarea celui de-al II-lea ciclu de studii, a început în toamna anului 2008, când la studiile de master s-au înscris 5 233 de masteranzi, ceea ce constituie circa 18 %, din numărul total al celor care au obţinut licenţa în anul 2008 [2 p. 15]. Efectivul de masteranzi în anul 2010/11, a constiutituit 11 504 studenți, cu o usoară reducere de 969 studenti, față de anul 2010/11. În perioada supusă analizei, un trend descendent se atestă și asupra numărului de studenți înmatriculați la ciclul II- master cu 778 studenți, și a absolvenților cu circa 7 persoane. Un impediment în continuarea studiilor la ciclul II- masterat, al absolvenților studiilor de licență îl constituie repetarea unor teme sau discipline din ciclul I licență. Situația este mai optimistă în cazul studiilor superioare integrate. Numărul candidaților înmatriculați, a crescut considerabil în ultimul an, comparativ cu 15 ani în urmă, iar acest fapt, se datorează creșterii cereri pentru studiile integrate, în special majorării locurilor cu finanțare bugetară, pentru studiile în domeniul medicinii.

Tabelul 3. Studenții înmatriculați la studii superioare de licență după nivelul de educație

Indicatori	**2005/06**	**2010/11**	**2015/16**	**2016/17**	**2017/18**	**2018/19**	**2019/20**	**2020/21**
Numărul de studenți înmatriculați,	***34 553***	***21 150***	***17 683***	***15 412***	***13 297***	***13 487***	***13 592***	***15 547***
din care au absolvit învățământul:								
mediu de cultură generală	12 148	3 246	147	149	191	289	283	480
liceal	15 664	15 912	13 997	11 813	10 020	9 634	9 518	11 045
profesional tehnic secundar	344	337	5	–	–	–	–	–
profesional tehnic postsecundar	5 129	1 493	3 312	3 282	2 908	3 344	3 629	3 811

Sursa: Educația în Republica Moldova: Publicație statistică, anii 2005-2020

Din datele tabelului nr 3, afirmăm că și la capitolul studenților înmatriculați situația nu este mai promițătoare. Analizând evoluția numărului de studenți înmatriculați, observăm o tendință de reducere și la această categorie de studenți, cu circa 19 006 studenți, în anul 2020/21 comparativ cu 2005/06. Situația dată, a fost grav afectată și de reducerea numărului de studenți înmatriculați, care au absolvit învățământul liceal cu 4619 absolvenți, iar învățământul prodesional postsecundar cu circa 1318 absolvenți. Acest fenomen a fost influențat și de faptul că, o mare parte dintre absolvenții claselor a IX-a, optează pentru învățământul de scurtă durată, sau cel din colegii. Iar în acest context, instituțiile de învățământ superior trebuie să se axeze pe o politică de promovare mai intensă în instituțiile de învățământ profesional tehnice

Tabelul 4. Evoluția numărului studenților după vârstă

Anii	**2005/06**	**2010/11**	**2015/16**	**2016/17**	**2017/18**	**2018/19**	**2019/20**	**2020/21**
Total	126132	**107 813**	**81 669**	**74 726**	**65 543**	**60 608**	**56 840**	**59 033**
17 ani şi mai puțin	4856	437	37	36	34	60	63	57
18	12354	4 434	1 074	1 004	863	1 053	1 107	1 425
19	22 061	13 779	8 876	7 669	6 471	5 985	6 574	7 353
20	21 820	17 836	12 560	11 584	9 823	8 633	8 123	8 913
21	19176	18 884	13 978	12 334	10 835	9 680	8 652	8 324
22	11 845	15 226	11 769	11 512	9 791	9 016	7 547	7 271
23	7 269	11 582	9 702	8 480	7 985	7 185	6 336	5 751
24	5 416	6 949	6 060	5 949	4 941	4 937	4 327	4 164
25	3 705	4 018	3 727	3 164	2 695	2 551	2 273	2 417
26	2 987	2 493	2 338	2 087	1 912	1 583	1 413	1 505
27	2 455	2 012	1 732	1 568	1 398	1 267	1 046	1 108
28	2 227	1 688	1 292	1 233	1 052	1 037	937	982
29	2 153	1 556	1 083	1 070	973	869	810	854
30-34	3 991	3 265	3 214	3 145	2 947	2 912	3 091	3 395
35-39	2 400	2 377	2 155	2 002	1 769	1 849	2 153	2 493
40 ani şi peste /	1 417	1 277	2 072	1 889	2 054	1 991	2 388	3 021

Sursa: Educația în Republica Moldova: Publicație statistică, anii 2005-2020

Declinul demografic a condus și la reducere numărului de studenți pe categorii de vârstă în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova. Astfel, numărul studenților care au ponderea preponderantă și stabilă în instituțiile de învățământ superior din țară, este cuprinsă între vârsta 19-23 ani, și constituie 37 612 studenți (63,71%) în anul 2020/21, comparativ cu anul universitar 2005/06, când numărul studenților cuprinsă în aceași vârstă, era de 82 171 persoane, sau (65,15%). În urma analizei efectuate se observă că tot mai mulți tineri de peste 35 ani, optează pentru o facultate, din considerentul că la locul de muncă se solicită tot mai mult studiile superioare.

În ceea ce privește structura pe sexe în procesul de studii, învățământul superior înregistrează o tendință de creștere a genului femenin, de la 57,89% în anul universitar 2005/06 până la 58,35% în anul 2020/21. Nu putem menționa același lucru și pentru genul masculin, care din diverse motive, aleg să continue studiile într-un ritm mai lent în raport cu genul femenin. Dacă în anul academic 2005/06, ponderea genului masculin înregistrați în calitate de studenți era de 42,11%, atunci pe parcursul anilor se constată o ușoară reducere, ajungând la 61,65% în anul 2020/21.

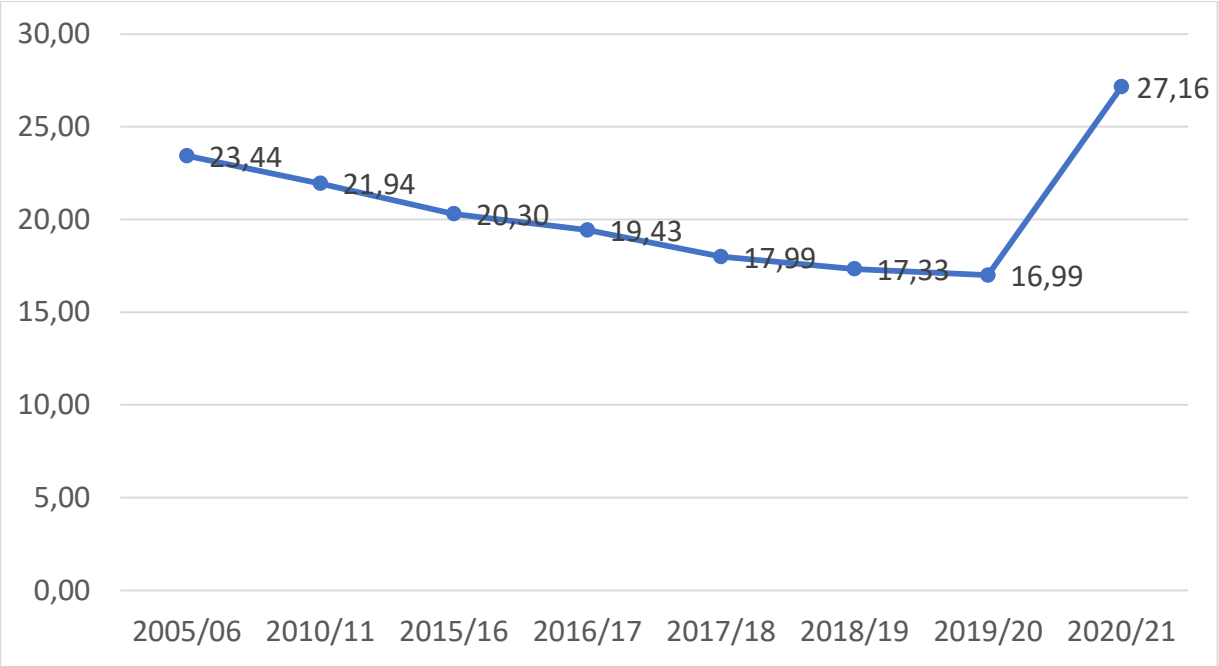

Figura 2. Evoluția ponderii studenților din numărul total al populației cuprinsă între vârsta 19-23 ani
Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS, [7]

Populația tânără cuprinsă cu vârsata (19-23) ani, s-a redus considerabil în perioada ultimilor 15 ani, cu circa2,5 ori, iar numărul de studenți cu aceași vârstă s-a miscorat de 2,2 ori. Drept urmare, după 14 ani de scădere continuă, în anul 2020/21, instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, cunosc o ușoară înviiorare a numărului de studenți, care s-a majorat față de anul precedent, cu circa 10,17 p.p. Această creștere a fost în mare parte influențată, de pandemia COVID-19, care a impus unele restricții, și ca rezultat, tinerii nu au avut posibilitate să plece peste hotare. Totuși, cea mai importantă dilemă a instituțiilor de învățământ superior, este și faptul că s-a redus deosebit de mult cota tinerilor care doresc să își continuie studiile în instituțiile superioare de învățământ, de la23,44% în anul 2005/06, până la 16,99% în anul 2019/20. Principalii factori care au determinat situația creată, rămân a fi scăderea numărului de tineri și migrația masivă a acestora.

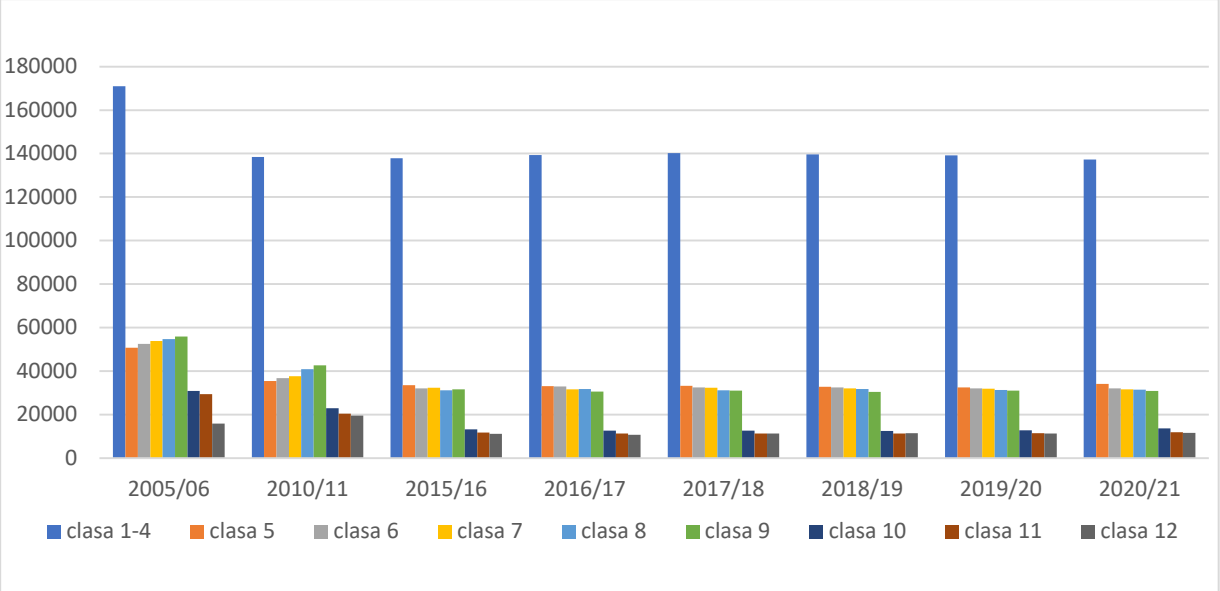

Figura 3. Evoluția elevilor instituțiilor de învățământ primar și secundar general pe clase și medii
Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS

Un alt factor important care a afectat sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, a fost și scăderea numărului de copii nou născuți, care a avut consecințe dramatice asupra instituțiilor de învățământ primar și secundar general pe clase și medii, iar ulterior l-au resimțit și universitățile din toată țară. În baza unor studii s-a prgnozat că până în anul 2033, numărul nou-născuților poate scădea sub 11.000 (*metoda ARIMA)* – scenariu pesimist, iar conform scenariului optimist (Metoda Holt)- numărul nou-născuților va scădea la aproximativ 24.000 [3].

Tendințele demografice, după cum se ilustrează și în figura nr. 3, nu sunt deloc optimiste. În prezent, numărul potențialilor candidați la studii universitare este de circa 1,5 ori mai mic, față de anul 2005/06. Cu toate acestea, menționăm că tendințele demografice și migraționiste nu va putea inversa situația dificilă cu care se va confrunta pe viitor sistemul de învățământ superior din Republica Moldova.

Tabelul 5. Evoluția personalului ştiinţifico-didactic și didactic în instituțiile de învățământ superior din Republica Molova

Tipuri de cadre didactice	2005/06	2010/11	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Total	**6 221**	**6 493**	**5 305**	**5 036**	**4 839**	**4 545**	**4 291**	**4 114**
Cu titlu ştiinţific:	***2 660***	***2 971***	***2 673***	***2 572***	***2 599***	***2 483***	***2 486***	***2 408***
doctor habilitat	359	448	410	353	363	334	332	312
doctor în ştiinţe	2 301	2 523	2 263	2 219	2 236	2 149	2 154	2 096
Cu titlu ştiinţifico-didactic:	***2 038***	***2 360***	***2 267***	***2 153***	***2 155***	***2 055***	***2 036***	***1 950***
profesor universitar	348	425	416	371	365	330	335	326
conferenţiar	1 690	1 935	1 851	1 782	1 790	1 725	1 701	1 624

Sursa: Educația în Republica Moldova: Publicație statistică, anii 2005-2020

O altă provocare identificată în raport cu reducerea numărului de studenți este și diminuarea numărului alarmant de cadre didactice. Primii care au fost afectați, au fost acei care nu dețineau titlul științific (doctor), fie că au renunțat singuri sau au fost concediați. Dacă în anul 2005/06 în instituțiile de învățământ superior activau 6221 cadre didactice, apoi în

anul 2020/21 cifra este în descreștere, cu circa 2107 persoane. Reduceri se atestă la toate categoriile de cadre didactice: doctor habilitat – 47 persoane, doctor în științe - 205 persoane, professor universitar -22 persoane și conferențiar cu - 66 persoane. Cauzele esențiale care au provocat diminuarea sau în unele cazuri lipsa cadrelor didactice în sistemul educațional superior din RM, sunt legate nemijlocit de condițiile motivaționale atât de ordin financiar, social, cât și logistic. La ora actuală, multe categorii dintre cadrele didactice din sistemul de învământ preuniversitar și universitar, câștigă un slariu lunar, sub nivelul mediu pe economie, de 86,6% în anul academic 2020/21. Iar în scopul remedierii situației și susținerii cadrelor didactice, Guvernul a aprobat proiectul Bugetului de Stat pentru anul 2022, unde personalul cu titlu științific și științifico - didactic, urmează să beneficieze de o indexare a salariilor de 5,7%. Șocant este faptul că în condițiile creșterii ratei inflației până la 22,16%, aceste majorări ale salariilor de 5,7%, nu compensează suficient necesitățile profesorilor, dar din contra au derminat scăderea veniturilor cadrelor didactice cu 16,46 p.p., devenind tot mai dificil pentru un cadru didactic să investească în dezvoltarea sa profesională [4].

Nu stăm suficient de bine nici la capitolul numărului de studenți ce îi revine la un cadru didactic în instituțiile de învățământ superior. În ceea ce privește, raportul dintre numărul de studenți pe unitate didactică, remarcăm că și la acest aspect situația este în detrimentul instituțiilor superioare de învățământ. În prezent, la fiecare cadru didactic îi revine aproximativ 14,35 studenți, în comparație cu anul anul universitar 2005/06, când numărul acestora ajungea la cifra de 20,28 st./prof. Autorul consideră că acest raport poate fi pe viitor compensat doar datorită studenților străini care vor solicita oferta educațională din țara noastră.

Tabelul 6. Studenţii străini în instituţiile de învăţământ superior după cetățenie

Numărul studenților după țara de origine	2005/06	2010/11	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Total	**1 687**	**1 372**	**3 480**	**3 709**	**4 106**	**4 066**	**4 570**	**4 595**
Azerbaidjan	0	9	29	16	23	26	31	39
Belarus	0	15	6	6	2	5	5	4
Bulgaria	55	47	1	1	3	6	5	6
China	8	2	–	1	14	11	12	20
Finlanda	0	–	38	23	20	16	11	7
Iordania	151	6	8	8	8	9	8	7
Israel	126	764	2 039	2 022	2 014	1 698	1 628	1 314
India	0	2	37	102	165	258	552	605
România	157	36	791	1 072	1 375	1 592	1 834	2 125
Federaţia Rusă	173	118	67	53	57	58	52	59
Grecia	0	5	16	13	14	18	17	15
Siria	289	23	19	14	18	16	10	10
Sudan	48	7	3	2	3	3	4	1
Suedia	0	–	18	15	21	16	21	14
Turcia	88	76	141	129	106	81	66	60
Ucraina	504	202	139	117	108	113	119	110
SUA	0	6	17	24	38	34	77	70
Alte	88	54	111	91	117	106	118	129

Sursa: Educația în Republica Moldova: Publicație statistică, anii 2005-2020

Din datele tabelului de mai sus, afirmăm că numărul studenților străini care își fac studiile în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova a crescut considerabil, cu circa 2,7 ori mai mult, decât acum 15 ani. Dacă în anul academic 2005/06 își făceau studiile 1687 studenți străini, acum numărul acestora a ajuns la cifra de 4595 studenți din alte țări. Conform informațiilor prezentate de BNS pentru anul academic 2020/21, observăm că cei mai mulți studenți care vin să studieze în Republica Moldova sunt cei din România în număr de 2125 studenți, Israel – 1314 stududenți, India - 605 stududenți, Ucraina - 110 studenți. Creșterea numărului de studenți străini ne demonstrează că țara noastră devine tot mai atractivă pentru mulți studenți străini, atât din punct de vedere financiar, cât și motivațional. Iar în aceste condiții, instituțiile de învățământ superior va trebuii pe viitor să elaboreze măsuri oportune pentru a crește exportul serviciilor educaționale. În calitate de măsură pentru a menține active instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova pe viitor și care ar compensa deficitul, ar putea servi aplicarea studiilor la distanță atât pentru persoanele din Republica Moldova cât și cele din alte țări. Această opțiune ar reduce enorm riscul ca universitățile să rămână fără studenți, iar economia națională fără forță de muncă.

CONCLUZII

Sistemul de învățământ superior din Republica Moldova la ora actuală se află sub o mare presiune, condiționată de reducerea numărului de studenți, ca efect al scăderii ratei natalității, plecarea tinerilor peste hotare, concurența internă și externă, reducerea cheltuielilor pentru învățământ etc. Ca urmare a acestor factori, autoritățile în ultimii ani, au intervenit cu multiple încercări de a salva sistemul de învățământul superior, dar cu regret, tinerii nu au manifestat un interes mai sporit față de oferta educațională a instituțiilor superioare de învățământ. Astfel, pentru a menține active universitățile din Republica Moldova, se recomandă: elaborarea și implementarea unei strategii privind sistemul de învățământ superior din Republica Moldova 2020-2030 cu o analiză profundă a sistemului educațional la nivel superior; aplicarea studiilor la distanță (în regim online) pentru studenții străini și cei emigranți; diversificarea și ajustararea programelor de studii conform cerințelor pieței muncii, majorarea cheltuielilor pentru învățământ din bugetul public național. În lipsa unor astfel de măsuri, sistemul superior de învățământ din Republica Moldova riscă să rămână fără studenți.

BIBLIOGRAFIE

1. HOTĂRÎREA Nr. 944 din 14.11.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a educaţiei pentru anii 2014-2020 „Educaţia-2020” Publicat: 21.11.2014 în Monitorul Oficial Nr. 345-351 art Nr: 1014.
2. Ciurea C., Berbeca V., Lipcean S., Gurin M. Sistemul de învăţământ superior din Republica Moldova în contextul procesului Bologna: 2005-2011, Chişinău, 2012
3. Lipcean S., Țurcan R.V., Învățământul superior din Republica Moldova la răscruce sau bani aruncați în vânt? Analiză: Muncă și Justiție, Chișinău 2020.
4. Spoială, L Negruța, A. Vasiliev M., Educația în Republica Moldova: Publicație statistică, anii 2005/2006, Biroul Naţional de Statistică al Republicii Moldova, Chișinău 2006.
5. RAPORT anual consolidat pentru anul 2020, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.
6. Cozac C., Reforma universitară: între necesitate și riscuri. https://anticoruptie.md/ro/investigatii/bani-publici/reforma-universitara-intre-necesitate-si-riscuri
7. Biroul Naţional de Statistică al Republicii Moldova: https://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&id=2819&idc=350